

Η Διαχείριση των Υδατικών Πόρων στην Κύπρο στο πλαίσιο της υδατικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Απρίλιος 2016

Η λειψυδρία, δηλαδή η έλλειψη επαρκών ποσοτήτων νερού εξαιτίας της χαμηλής βροχόπτωσης, είναι ένα από τα σοβαρότερα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κύπρος. Η λειψυδρία ήταν πάντοτε σοβαρό πρόβλημα για το νησί μας: εδώ και πολλά χρόνια οι κάτοικοι της Κύπρου αντιμετώπιζαν κατά καιρούς μακροχρόνιες ανομβρίες με σοβαρές επιπτώσεις. Το πρόβλημα έλλειψης νερού επιδεινώνεται συνεχώς λόγω της αυξημένης ζήτησης για νερό (που προκαλείται από την αύξηση του πληθυσμού και το ανερχόμενο βιοτικό επίπεδο) και της μειωμένης βροχόπτωσης, που οφείλεται πιθανότατα σε κλιματικές αλλαγές. Οι προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος της λειψυδρίας ξεκίνησαν από τη δεκαετία του 1960 με την κατασκευή μεγάλων υδατικών έργων, όπως φραγμάτων και δικτύων παροχής νερού για σκοπούς ύδρευσης και άρδευσης. Επιπρόσθετα, οι αρμόδιες αρχές κατέφυγαν και σε μη συμβατικές λύσεις όπως η αφαλάτωση, για την κάλυψη μέρους των αναγκών υδροδότησης, και η χρήση ανακυκλωμένου νερού για σκοπούς άρδευσης. Συγκριτικά με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η Κύπρος έχει τη λιγότερη κατά κεφαλή επάρκεια

νερού. Ταυτόχρονα, όπως φαίνεται στο διάγραμμα της σελίδας 2, έχει τη μεγαλύτερη εκμετάλλευση των διαθέσιμων υδατικών πόρων – που σημαίνει ότι το νερό καταναλώνεται με ρυθμό που ξεπερνά κατά πολύ τον φυσικό ρυθμό ανανέωσης των υδατικών αποθεμάτων στη χώρα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από την πλευρά της, έχει αναγνωρίσει τα προβλήματα λειψυδρίας σε πολλές χώρες και έχει λάβει μια σειρά από μέτρα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που αποτελεί το εκτελεστικό όργανο της Ένωσης, συμμετέχει εδώ και πολλά χρόνια σε προγράμματα διαχείρισης των υδατικών πόρων, όπως το πρόγραμμα WISE το οποίο ξεκίνησε το 2002. Τα προγράμματα αυτά εστιάζουν μεταξύ άλλων στην ποιότητα του νερού και στους τρόπους με τους οποίους οι ξηρασίες μπορούν να επηρεάσουν όχι μόνο το πόσιμο νερό, αλλά και τη γεωργία, τη δασοκομία και τα δίκτυα μεταφοράς νερού. Για την αντιμετώπιση των εντεινόμενων αυτών προβλημάτων, η Επιτροπή πρότεινε μια αρχική δέσμη εναλλακτικών μέτρων πολιτικής, η οποία βοήθησε στο να ανοίξει η συζήτηση για το πώς θα στραφούν τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την ορθολογική αξιοποίηση και την εξοικονόμηση του νερού.

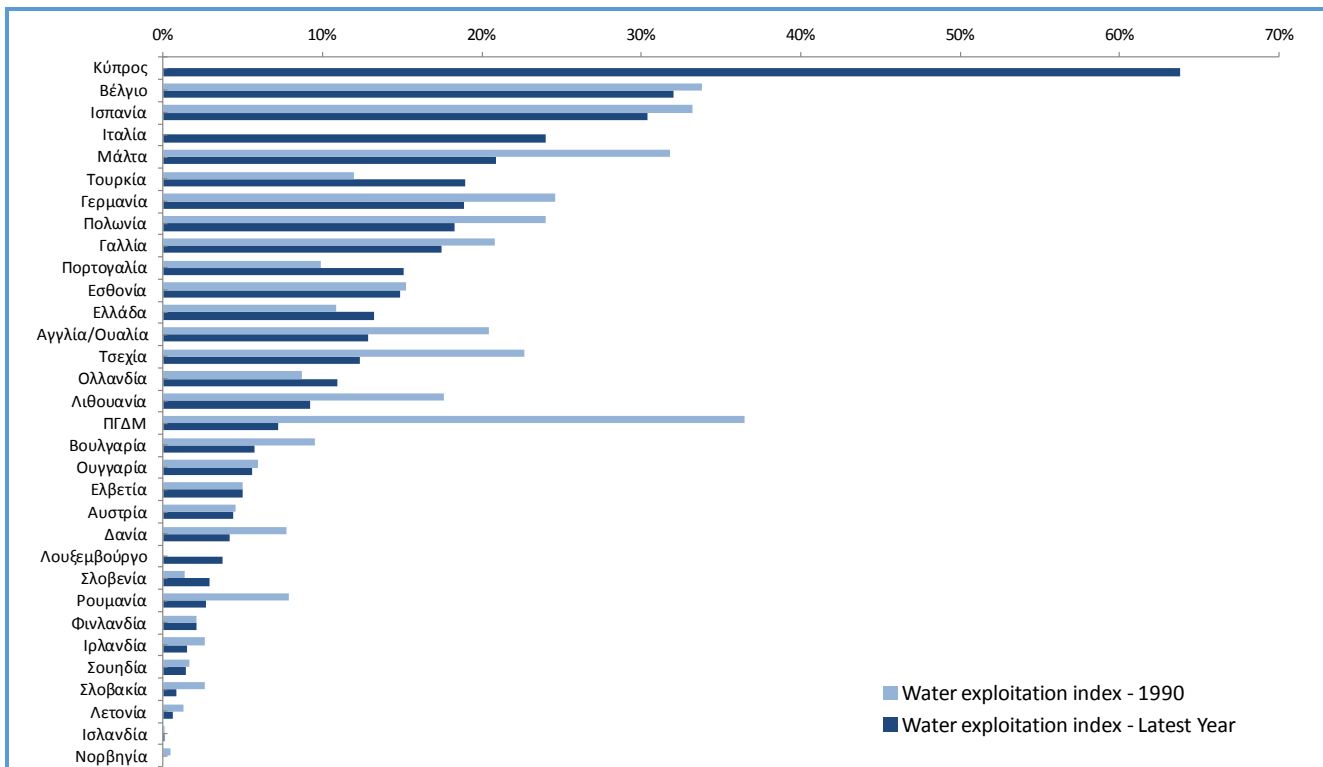
Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Jean Monnet στοχεύει στην εκπαίδευση των φοιτητών, των μαθητών και της κοινής γνώμης σε θέματα ευρωπαϊκής ενοποίησης. Στο έργο που έχει αναλάβει το ΤΕΠΑΚ, ετοιμάζεται διδακτικό και ενημερωτικό υλικό και γίνονται δημόσιες διαλέξεις και παρουσιάσεις αναφορικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις τρέχουσες εξελίξεις της ευρωπαϊκής πολιτικής και νομοθεσίας σε θέματα ενέργειας, μεταφορών, υδατικών πόρων και αέριας ρύπανσης.

Σε αυτό το σύντομο φυλλάδιο θα δούμε με ποιους θεσμούς και στρατηγικές αντιμετωπίζεται το πρόβλημα της λειψυδρίας στην Κύπρο. Και επειδή η Κύπρος, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2004, εναρμονίζεται με τις ευρωπαϊκές πολιτικές που συναποφασίζονται από όλα τα κράτη-μέλη, στο τέλος θα κάνουμε πολύ σύντομη αναφορά στα διάφορα σώματα της ΕΕ που συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης της νομοθεσίας.

Το θεσμικό πλαίσιο στην Κύπρο

Στην Κύπρο, ο υπεύθυνος φορέας για την Ενιαία Διαχείριση των Υδάτων είναι από το 2010 το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων (ΤΑΥ) που υπάγεται στο Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος και έχει σκοπό την υλοποίηση της κυβερνητικής υδατικής πολιτικής που καθορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο. Οι αρμοδιότητες του ΤΑΥ περιλαμβάνουν:

- Τη συλλογή και επεξεργασία των απαραίτητων υδρολογικών και τεχνικών δεδομένων για να είναι δυνατή η μελέτη και η συντήρηση των αναπτυξιακών υδατικών έργων.
- Τη σχεδίαση λειτουργία και συντήρηση έργων υποδομής, όπως φράγματα, αρδευτικά, υδρευτικά και αποχετευτικά δίκτυα, διυλιστήρια νερού, μονάδες επεξεργασίας και επαναχρησιμοποίησης λυμάτων και μονάδες αφαλάτωσης νερού.
- Την προστασία των υδατικών πόρων από τη ρύπανση.
- Την καλλιέργεια υδατικής συνείδησης στους καταναλωτές για εξοικονόμηση νερού.

Ο Δείκτης Εκμετάλλευσης Υδατικών Πόρων (Water Exploitation Index – WEI) εκφράζει πόσο υψηλή είναι η ετήσια χρήση νερού σε μια χώρα σε σχέση με την ετήσια διαθεσιμότητα, δηλαδή τον ρυθμό που ανανεώνονται τα υδατικά της αποθέματα χάρη στη βροχόπτωση. Η Κύπρος είναι πρώτη σε όλη την Ευρώπη – δηλαδή έχει το μεγαλύτερο πρόβλημα σπανιότητας νερού. Τα στοιχεία προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος (ΕΕΑ).

Πώς φτάνει το νερό στο σπίτι μας – Ύδρευση

Από τις εγκαταστάσεις του ΤΑΥ (φράγματα, διυλιστήρια νερού και αφαλατώσεις) το νερό ακολουθεί μια διαδρομή, μέσω των κυβερνητικών αγωγών, και φθάνει στις κατοικημένες περιοχές, όπου η Τοπική Αρχή Υδατοπρομήθειας αναλαμβάνει τη διανομή του στα σπίτια, τα εργοστάσια, τα ξενοδοχεία κλπ. Οι Τοπικές Αρχές Υδατοπρομήθειας (δηλαδή τα Συμβούλια Υδατοπρομήθειας, οι Δήμοι και τα Κοινοτικά Συμβούλια) έχουν την ευθύνη για παροχή ικανοποιητικής ποσότητας και ποιότητας νερού στις περιοχές τους, τη λειτουργία και συντήρηση του υδρευτικού δικτύου, την εγκατάσταση οικιακών παροχών, την καταγραφή της κατανάλωσης, την είσπραξη των τελών νερού και άλλες σχετικές δράσεις. Σημειώνεται ότι πολλές κοινότητες (κυρίως οι ορεινές) δεν παίρνουν νερό από το ΤΑΥ αλλά διαθέτουν δικές τους γεωτρήσεις πόσιμου νερού, όμως το 86% των αναγκών της Δημοκρατίας σε πόσιμο νερό εξυπηρετείται από το ΤΑΥ.

Πώς φτάνει το νερό στις καλλιέργειές μας – Άρδευση

Εκτός από το νερό που προέρχεται από τα φράγματα, το νερό άρδευσης περιλαμβάνει επίσης ανακυκλωμένο νερό που προέρχεται από τους σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων και παρέχεται για συγκεκριμένες χρήσεις. Στις περιοχές των κυβερνητικών έργων, το νερό άρδευσης πωλείται απευθείας από το ΤΑΥ στους αγρότες, ενώ σε μερικές περιπτώσεις πωλείται χονδρικά σε αγροτικές οργανώσεις οι οποίες με τη σειρά τους το διανέμουν στους αγρότες-μέλη τους. Το μεγαλύτερο όμως ποσοστό νερού άρδευσης (το 73%) προέρχεται από τις ιδιωτικές γεωτρήσεις που διαθέτουν οι αγρότες σε όλες τις περιοχές της Κύπρου. Το πρόβλημα σε αυτή την περίπτωση είναι η υπερβολική άντληση η οποία υποβαθμίζει τους υπόγειους υδροφορείς, αφού η χρήση των γεωτρήσεων δεν ελέγχεται ακόμα ικανοποιητικά και δεν τιμολογείται, δημιουργώντας έτσι σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία

Όπως αναφέραμε στην αρχή, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέση ως σημαντική περιβαλλοντική προτεραιότητα την ορθολογική αξιοποίηση των υδατικών πόρων σε όλη την Ευρώπη. Για τον λόγο αυτό, μεγάλος αριθμός νομοθετικών πρωτοβουλιών της ΕΕ σχετίζονται με την υδατική πολιτική. Οι δύο πιο σημαντικές νομοθεσίες είναι η Οδηγία για τις Πλημμύρες και η Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά, οι οποίες έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται στην Κύπρο, αφού η κυπριακή νομοθεσία εναρμονίστηκε με αυτές.

➤ Η Οδηγία 2007/60/ΕΚ για τις Πλημμύρες

Στόχος της είναι η μείωση των αρνητικών συνεπειών των πλημμυρών στην ανθρώπινη υγεία, το περιβάλλον, την πολιτιστική κληρονομιά και τις οικονομικές δραστηριότητες. Τα κύρια στάδια εφαρμογής της Οδηγίας είναι τα ακόλουθα:

Στάδιο 1: Προκαταρκτική Αξιολόγηση των Κινδύνων Πλημμύρας και αναγνώριση των Περιοχών Υψηλού Κινδύνου για σημαντικές ζημιές.

Στάδιο 2: Κατάρτιση χαρτών με τις περιοχές κινδύνου πλημμύρας και σχεδίων διαχείρισης των κινδύνων μιας ενδεχόμενης πλημμύρας.

Στάδιο 3: Ανάπτυξη μέτρων για μείωση της πιθανότητας πλημμύρας και τον περιορισμό των επιπτώσεων: πρόληψη των ζημιών, προστασία των περιοχών αυτών και έμφαση στην ετοιμότητα του κοινού.

➤ Η Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά 2000/60/ΕΚ

Η Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά αποτελεί σταθμό στη διαχείριση των υδάτων τόσο για την Κύπρο όσο και για όλη την ΕΕ. Στόχος της είναι η ορθή διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων και η αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης όλων των υδάτων. Θεωρείται καινοτόμος Οδηγία γιατί αφενός αντιμετωπίζει το νερό ως οικολογικό αγαθό και αφετέρου εμπλέκει το ευρύτερο κοινό στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Επιπλέον, δίνει κατευθυντήριες γραμμές για την ετοιμασία Σχεδίων και Προγραμμάτων, με στόχο την επίτευξη «καλής οικολογικής κατάστασης» για όλους τους υδάτινους πόρους, με τελικό ορόσημο πλήρους υλοποίησης των στόχων το 2027. Το 1^ο Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού Κύπρου ολοκληρώνεται το 2016, ενώ το 2^ο Σχέδιο θα αφορά την περίοδο 2016-2021.

Με βάση τις εκτιμήσεις του ΤΑΥ, σήμερα μόνο το 50% των υδατικών σωμάτων της Κύπρου βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Υπάρχουν σοβαρά προβλήματα όπως υπεραντλήσεις νερού στους υπόγειους υδροφορείς, μελλοντικές απειλές όπως η επίδραση της κλιματικής αλλαγής και του τουρισμού, ρύπανση των υδάτων από τη χρήση χημικών ουσιών σε γεωργικές δραστηριότητες, από τα κτηνοτροφικά απόβλητα, τους σκυβαλότοπους κλπ. Η Οδηγία-Πλαίσιο βοηθά να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα πιο πάνω προβλήματα αφού, μεταξύ άλλων, δημιουργεί κατάλληλο σύστημα διαχείρισης των υδάτων, εξασφαλίζει έλεγχο της ρύπανσης από όλες τις πηγές και απαιτεί τέτοιες πολιτικές τιμολόγησης του νερού ώστε αυτός που ρυπαίνει ή υπερκαταναλώνει νερό να πληρώνει και το ανάλογο κόστος.

Ποιοι αποφασίζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης προνοούν την ύπαρξη 7 σωμάτων, από τη συνεργασία των οποίων προκύπτει όλη η νομοθεσία της ΕΕ. Τα σώματα αυτά είναι τα ακόλουθα:

► Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το εκτελεστικό όργανο της ΕΕ και αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνολικά. Προτείνει τη νέα κοφινοτική νομοθεσία και εξασφαλίζει την ορθή εφαρμογή της.

► Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παλαιότερα λεγόταν Συμβούλιο Υπουργών) αντιπροσωπεύει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών της ΕΕ. Μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο εγκρίνει νομοθεσία που προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

► Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ), που απαρτίζεται από 766 άμεσα εκλεγμένους βουλευτές από τα 28 κράτη-μέλη, αντιπροσωπεύει τους πολίτες της ΕΕ. Ενεργεί ως από κοινού νομοθέτης με το Συμβούλιο σχεδόν σε όλο το δίκαιο της ΕΕ και έχει υπόλογα τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Παλαιότερα, το Κοινοβούλιο είχε κυρίως συμβουλευτικό ρόλο. Σταδιακά όμως, αλλεπάλληλες Συνθήκες της ΕΕ διέυρναν διαδοχικά τις αρμοδιότητές του. Έτσι, το Κοινοβούλιο μπορεί τώρα να συν-νομοθετεί ισότιμα με το Συμβούλιο στη μεγάλη πλειονότητα των τομέων πολιτικής (για παράδειγμα στην οικονομία, τη μετανάστευση, την ενέργεια, τις μεταφορές, το περιβάλλον, την προστασία των καταναλωτών κλπ).

► Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο είναι το όργανο στο οποίο συμμετέχουν οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών μελών της ΕΕ. Λαμβάνει αποφάσεις σχετικές με τις ευρείες πολιτικές προτεραιότητες, καθώς και σημαντικές πρωτοβουλίες. Δεν διαθέτει νομοθετική εξουσία.

► Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Δικαστήριο της ΕΕ ερμηνεύει το δίκαιο της ΕΕ και μεριμνά ώστε αυτό να εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε όλα τα κράτη μέλη. Επίσης, διευθετεί νομικές διενέξεις μεταξύ κυβερνήσεων της ΕΕ, ατόμων, εταιρειών ή οργανισμών και θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

► Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διαχειρίζεται το ενιαίο νόμισμα που έχουν υιοθετήσει 18 χώρες της ΕΕ – το ευρώ – και προσπαθεί να εξασφαλίζει σταθερότητα τιμών στην ΕΕ. Είναι υπεύθυνη για τη διαμόρφωση και την υλοποίηση της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της ΕΕ.

► Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο ελέγχει τα οικονομικά της ΕΕ. Ρόλος του είναι να βελτιώνει τη δημοσιονομική διαχείριση της ΕΕ και να υποβάλλει εκθέσεις για τη χρήση των δημοσίων κονδυλίων.

► Η διαμόρφωση της νομοθεσίας της ΕΕ μέσα από την αλληλεπίδραση όλων των παραπάνω σωμάτων είναι σύνθετη διαδικασία. Στην ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μπορείτε να βρείτε ένα πολύ παραστατικό διάγραμμα που επεξηγεί αυτή τη διαδικασία με απλό τρόπο: http://www.europarl.europa.eu/external/appendix/legislativeprocedure/europarl_ordinarylegislative_procedure_howitworks_el.pdf